

Elsevier
5 sep '09

SPIRITUEEL

Permanente winter

In zijn correspondentie met glamourfilosoof Bernard-Henri Lévy laat de pervers oprechte auteur Michel Houellebecq weer meer van zichzelf zien

Veertig jaar geleden kwam de *Haagse Post* op het aardige idee een 'twistgesprek' te organiseren tussen W.F. Hermans en Harry Mulisch. Onder leiding van W.L. Brugsma, de hoofdredacteur van het weekblad, botsten de twee grote schrijvers op boeiende wijze.

Mulisch toonde zich de geëngageerde intellectueel die erg geloofde in de mogelijkheid om door hervormingen het lot van de mens te verbeteren, zoals zijn held Fidel Castro, althans in zijn ogen, had bewezen op Cuba. Hermans daarentegen was de cynische mensenhater die betoogde dat alle vooruitgang te danken was aan de ontwikkeling van de (exacte) wetenschappen. Maatschappelijke beroeringen en revoluties, zei hij, leiden 'alleen tot nutteloos bloedvergieten, herrie en verkwisting'. Deze dialoog tussen doven staat afgedrukt in een bundel met een titel die het uitgangspunt van Hermans mooi weergeeft: *Schepend nihilisme* (1993).

Het boek *Publieke vijanden* (De Geus/De Arbeiderspers) roept herinneringen op aan het gesprek tussen Hermans en Mulisch. Het gaat hier om een briefwisseling tussen twee befaamde en beruchte Franse intellectuelen die in zowat alles elkaars tegenpolen vormen. Bernard-Henri Lévy is de mediagenieke filosoof die enorm betrokken lijkt bij het leed in de wereld, van Bosnië tot Darfur, en graag overall vertelt hoe de problemen verholpen zouden kunnen worden. Hij is een graag geziene gast in televisieprogramma's, door zijn vlotte babbelen en zijn aantrekkelijke verschijning. Dat BHL, zoals hij vaak wordt aangeduid, een mooie actrice als vrouw heeft, versterkt alleen maar zijn status als glamour boy.

Michel Houellebecq daarentegen is een wat miezerig ogend mannetje, dat een teruggetrokken bestaan leidt. Hij wordt, alleen al vanwege dat ene meesterwerk, *Elementaire deeltjes*, gezien als een groot auteur, maar wordt ook verafschuwed vanwege zijn misantropie, zijn seksisme en zijn openlijke afkeer van de islam. Zijn relatie met vrijwel alle media in het land, schrijft hij in *Publieke vijanden*, heeft het stadium van totale haat bereikt. 'Ik voel denk ik iets vergelijkbaars als de veroordeelden in de Middeleeuwen wanneer ze aan de schandpaal werden genageld.

Als provocateur par excellence begint Houellebecq de correspondentie met Lévy met de stelling dat zij beiden tamelijk verachtelijke individuen zijn. De daarop volgende brieven tonen aanvankelijk allesbehalve zijn ongelijk aan. BHL doet sterk denken aan Mulisch. Hij is de salon-socialist met sterk narcistische trekken die zichzelf steeds aan het googlen is. Zijn ronkende proza kan niet verhullen dat hij eigenlijk weinig oorspronkelijke denkbeelden verkondigt. Zoals zijn critici al verscheidene malen hebben opgemerkt, is Lévy veeleer een journalist met een fijn gevoel voor de tijdgeest dan een diepgravende filosoof.

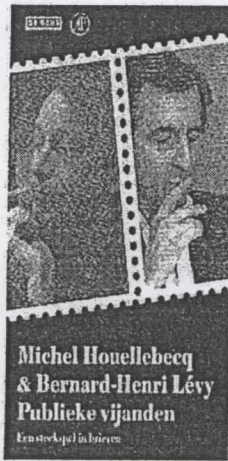
Houellebecq heeft als denker eenzelfde onaantrekkelijkheid als Hermans. Altijd zwartgallig, altijd zuur (of het moet om Thaise prostituties gaan), altijd klaar om de zinloosheid van elke menselijke inspanning te onderstrepen. Toch is hij het die *Publieke vijanden* tot een boeiend boek maakt. Omdat hij een superieure schrijver is natuurlijk en omdat hij een fascinerende genadeloosheid demonstreert, zeker ook als hij over zichzelf schrijft. 'In mij schuilt een perverse vorm van oprechtheid: ik zoek hardnekkig, verbeteren naar het allerergste in mij om het dan spartelend voor de voeten van het publiek te leggen.'

Die perverse oprechtheid toont Houellebecq bijvoorbeeld als hij zijn walging etaleert voor zijn moeder, die hem verwaarloosde en later een vernietigend boek over haar bekende zoon publiceerde.

Maar het mooist zijn de passages over het gemis van het geloof. In zijn jeugd was Houellebecq erg geraakt door de sombere beschrijvingen van de tot het katholicisme bekeerde Franse filosoof en wiskundige Blaise Pascal (1623-1662) van de *condition humaine*: met smart en zonder hoop wachten op de onvermijdelijke dood. Een korte tijd vond Houellebecq troost in de rituelen van de mis die hem elke zondag minstens een paar minuten in God deden geloven.

Maar tot verdriet van Houellebecq is dit geloof verdwenen en resteert slechts een hopeloos atheïsme. 'Het is iets kouds, wanhopigs, dat je niet anders kunt ervaren dan als zuiver onvermogen; een witte, ondoorzichtige ruimte waarin je moeizaam voortgaat, een permanente winter.'

Gerry van der List

Botsende (denk)werelden

